

● Mart Meos

KUIDAS VÄIKE-MAARJA SAI KESKKOOLI (GÜMNAASIUMI) JA KOOLI HEITLUSI OMA OLEMASOLU EEST

Keskkooli 40. aastapäeva puhul Väike-Maarja ühisgümnaasiumi Toetamise Seltsi protokollide põhjal koostanud Märt Meos.

Väike-Maarja keskkool oli esimesi maakeskkoole Eestis. Tema asutamiseks oli käesoleva sajandi algupoolel kõik eeltingimused olemas. Kohalik kihelkonnakool (kõrgem algkool), olles ainus selline õppeasutus ümbruskonnas, oli aastate jooksul teinud tublit tööd ja selleks pinda ette valmistanud, võimaldades Väike-Maarja, Simuna, Koeru, Ambla jt. kihelkondade noortel saada 7-klassilist algharidust. Registreeritigi ju tol ajal keskkooli klassideks seesuguseid klasse, mis olid kõrgemal 7. õppeaastast.

Esimese maailmasõja järel, kui tsaarivalitsus oli kukutatud ja tulid vabamad ajad, otsustas kihelkonnakooli hoolekogu 8. aprillil 1919. a. avada oma kooli juures 8. klassi, s.o. keskkooli 1. klassi. Valitsus registreeris selle klassi ja võttis ta avalikkude keskkoolide võrku. Avatud keskkooli klassil oli algul kõrgema algkooliga ühine juhataja (direktor) ja õpetajad. Esimeseks juhataja oli siinkirjutanu.

Keskkool oli avalikkude keskkoolide võrgus vaid ühe aasta. 1920. a. arvati ta koolivõrgust välja ja oli seega kadumisele määratud. Seda aga sündida ei lastud.

Kesk- ja kõrgema algkooli ühine hoolekogu oma 5. oktoobri 1920. a. koosolekul otsustas asutada keskkooli ülalpidamiseks Väike-Maarja Ühisreaalgümnaasiumi Toetamise Seltsi, mille põhikiri 1921. a. algul ka registreeriti Rakvere—Paide Rahukogu poolt.

Keskkool jäi töötama erakoolina. Iga aastaga lisandus koolile ülaltpoolt üks klass ja 1921/22. kooliaastal ka altpoolt 7. õppeklass, sest algkoolide juurest kaotati ära 7. klass. Nii töötasid 1922/23. a. koolis kõik 5 klassi — 7.—11. õppeaastani. Kool saatis 1923. a. kevadel välja oma 1. lennu.

Toetamise seltsil oli keskkooli ülalpidamisega ainelisi raskusi. 5. märtsil 1923. a. palus seltsi juhatus haridusministeeriumi võtta seltsi erareaalgümnaasium avalikkude keskkoolide võrku. Aeg sellise palvekirja esitamiseks oli väga sobiv. Nimelt, kihelkonnakool (algkool) valmistus tol ajal tähistama oma 50-aastast juubelit. Selles koolis olid õppinud ka mõned valitsuse liikmed. Valitsus, hinnates väikemaarjalaste harrastusi hariduse alal, otsustas võtta keskkooli avalikkude keskkoolide võrku. Selle teate tõi Väike-Maarjasse haridusnõunik Kiivet kihelkonnakooli juubelipäeval 19. augustil 1923.

Järgnevad kolm aastat, s.o. kuni 1926. aastani, võis kool rahulikult töötada, sest õpetajate palgad olid riigi ja majanduslikud kulud Viru Maavalitsuse kanda. Õpilaste arv liikus tõusvas suunas ja ulatus 1925/1926. kooliaastal viies klassis 142-ni.

Siitpeale hakkas õpilaste arv kiiresti kahanema ja langes 1929/30. kooliaastal 82-ni. Languse põhjuseks oli asjaolu, et kooli alused löödi jälle kõikuma. 16. juunil 1926. a. otsustas riigivalitsus haridusministri J. Lattika ettepanekul määrata Väike-Maarja keskkool ühes teiste maakeskkoolidega sulgemisele 1926/27. kooliaastast I klassiga alates: maakeskkoolid ei suutvat anda intelligentseid keskharidusega kodanikke. See otsus kehtis kaks aastat ja sel ajal olid kooli I ja II klass Toetamise Seltsi ülalpidamisel.

27. jaanuaril 1928. a. otsustas Toetamise Seltsi juhatus saata siinkirjutanu ühes kooli direktori Lipp'uga riigivalitsuse liikmete juurde palvega, et valitsus oma kahe aasta eest tehtud otsuse kooli suhtes muudaks. Sellise avaldusega oli esinenud ka Viru maavalitsus. Olgu tähendatud, et alati, kui kõuepilv tõusis kooli kohale või seisis seal, saadeti pealinna selliseid delegatsioone ja nende käigud ei jäänud tulemusteta. Nii ka seekord. 29. mail 1928. a. võidi seltsi peakoosolekul teatada, et valitsuse otsusega 12. maist 1928. a. on kool jälle vastu võetud avalikkude keskkoolide võrku.

Uus riigivalitsuse otsus Väike-Maarja ühisreaalgümnaasiumi ja ka teiste maakeskkoolide kõikide klassidega avalikkude keskkoolide võrgust väljaheitmise kohta järgnes 1931. a. Jälle palvekirjad ja delegatsioonid. Viimast otsust leevendati Väike-Maarja suhtes sellega, et jäeti 2 nooremat klassivõrku, 3 vanemat klassi jäid aga töötama erakoolina. Kooli ülalpidajaks jäi endiselt Viru maavalitsus, kuna kooli ülema astme õpetajate palgad maksis Toetamise Selts.

1934. a. alustatud üldine koolireform tabas ka Väike-Maarja keskkooli. Reform seisis selles, et endised viieklassilised gümnaasiumid, kus õpetus algas 7. õppeaastast, määrati järk-järgulisele sulgemisele, ja nende asemele avati 5-klassilised progümnaasiumid, millele järgnesid kolmeklassilised gümnaasiumid. Progümnaasiumi I klassi võeti vastu algkooli 4. klassi lõpetanuid ja III klassi täieliku algkooli (6. klassi) lõpetanuid.

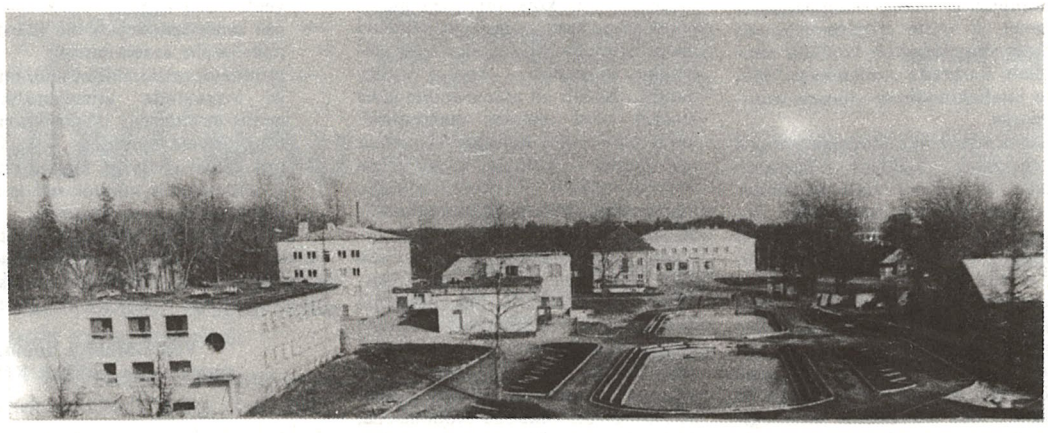
Reformi tagajärjel pidi Väike-Maarja jääma jälle ilma keskkoolita. Palvete ja delegatsioonide käikude tulemuseks oli, et Väike-Maarjasse jäi avalikkude keskkoolide võrku kuuluv ja Viru maavalitsuse poolt ülalpeetav 5-klassiline progümnaasium ja Toetamise Seltsi poolt ülalpeetav progümnaasiumi jätk — 3-klassiline eragümnaasium. 1939. aastaks oli reform teostatud. See oli viimane kooli kuju muutmine enne nõukogude koolivõrku minekut 1940. aastal. Selle järel töötas kool küll mõned aastad saksa okupatsioonivalitsuse korralduste alusel kuni nõukogude võimu taastamiseni 1944. a. Nõukogude võimu püüdluste eesmärgiks on aga rohkem keskkoole ka maale, kõigile kodanikele keskharidus.

Nagu eespool nägime, on pärast keskkooli avamist Väike-Maarjas 1919. a. riigivalitsuse poolt kuuel korral (1920, 1923, 1926, 1928, 1931, 1934) kooli olemasolu kaakutud ja otsusi tehtud kord kooli kahjuks, kord kasuks. Kõik see on häirinud tegelasi ja koolitööd ning sageli viinud kooli ülalpidaja — Toetamise Seltsi ainelistesse raskustesse. Kõigest sellest on aga üle saadud tänu seltskonna visale püüdlusele säilitada kohapeal maal asuvate ka kehvemate vanemate lastele keskharidust andev asutus. Võitluste eestotsas oli muidugi kooli Toetamise Seltsi juhatus, kus kandvateks jõududeks olid kooli direktorid.

Koolil oli kirjeldatud 20 aasta jooksul peale eespool nimetatud esimese direktori lühemat aega direktoriteks Aleksander Remmel, Andres Erikson ja Theodor Vaas. Pikemat aega on kooli juhtinud Leonhard Mikiver (1920—1924) ja Kurt-Hugo Lipp (1927—1940). Nendest esimese ajal alustati (1921. a.) gümnaasiumi maja ehitamist ja viidi ehitus katuse alla, kusjuures Toetamise Seltsil tekkisid suured võlad; direktor Lipp'u ajal aga mobiliseeriti kõik jõud võlgade kustutamiseks, kooli õigusliku ja majandusliku külje kaitsmiseks.

Nõukogude ajal on keskkooli direktoriteks olnud Eduard Kansa ja Juhan Heinpalu (1940/41. a.) ning 1944. a. peale tänaseni kooli endine õpilane Arnold Kivistu.

7-klassilise kooliga ühinemise järel on kool viimasel aastakümnel töötanud täieliku keskkoolina 1.—11. klassini.

● Vaade Väike-Maarjale

(Väike-Maarjas 1959. aastal)